

Bogumiła Staniów
Uniwersytet Wrocławski
Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
bogumila.staniow@uni.wroc.pl

Biblioteka szkolna w dokumentach międzynarodowych

Streszczenie: Artykuł wskazuje najważniejsze dokumenty międzynarodowe programujące pracę bibliotek szkolnych w wymiarze międzynarodowym. Są to dokumenty IFLA i IASL, które dostosowuje się w poszczególnych krajach do bieżących warunków i potrzeb. Akcentują one konieczność prowadzenia bibliotek w placówkach oświatowych na jak najwyższym poziomie, gdyż ma to bezpośredni wpływ na kształtowanie kultury czytelniczej i informacyjnej uczniów — przyszłych obywateli. Szczególnie mocno podkreślaną korzyścią z prowadzenia bibliotek szkolnych jest wpływ, jaki wywierają one na podniesienie osiągnięć edukacyjnych uczniów.

Abstract: The article describes main world documents concerned school libraries and their work. These are documents of IFLA and IASL. They are adapted to local circumstances and needs in each country. They emphasize necessity of managing a library in every school on the high level, because of the direct influence on their reading and information skills and abilities. It is also important for the future of the society. Particularly benefit which is indicated is that the excellent functioning school library has a big influence on students' achievements.

Słowa kluczowe: biblioteki szkolne, standardy jakościowe, jakość usług bibliotecznych, wytyczne IFLA, wytyczne IASL, wytyczne ENSIL

Keywords: school library, standarization, guidelines

Optymalny kształt nowoczesnej biblioteki szkolnej, jej funkcje i specyficzne zadania, są obecnie określone kilkoma zasadniczymi dokumentami o wymiarze międzynarodowym. Do nich zalicza się w pierwszej kolejności *Manifest Bibliotek Szkolnych UNESCO/IFLA* ogłoszony w 1999 r. i przetłumaczony na wiele języków. Formułuje on główne zadania bibliotek szkolnych, ich cele i kierunki działania:

1. wspomaganie i podnoszenie rangi celów edukacyjnych wyznaczonych przez programy nauczania i program pracy szkoły,
2. wyrabianie i pogłębianie u dzieci nawyku czytania i uczenia się, korzyści i zadowolenia płynących z tych czynności, a także przyzwyczajanie do korzystania z bibliotek przez całe życie,
3. umożliwianie tworzenia i przetwarzania informacji w celu pogłębiania wiedzy, zrozumienia świata, kształcenia wyobraźni i dla przyjemności,
4. pomaganie wszystkim uczniom w nauce i wyrabianiu umiejętności przetwarzania i przyswajania informacji, w zależności od jej formy, środka przekazu, kanału komunikacyjnego,
5. udostępnianie lokalnych, regionalnych, narodowych oraz międzynarodowych źródeł informacji, stwarzanie możliwości wymiany poglądów, opinii, pomysłów i doświadczeń,

6. organizowanie działań rozwijających świadomość oraz wrażliwość kulturową i społeczną,
7. współpraca z uczniami, nauczycielami, administracją szkolną i rodzicami,
8. szerzenie idei mówiącej, że wolność intelektualna i wolny dostęp do informacji są zasadniczą wartością, warunkiem efektywnego i odpowiedzialnego uczestnictwa obywatela w życiu społecznym,
9. propagowanie czytelnictwa w szkole i poza nią, reklama usług i inicjatyw biblioteki¹.

Biblioteka szkolna jako miejsce kształcenia umiejętności informacyjnych i uczenia się

W 2002 r. ukazały się bardziej szczegółowe wytyczne dotyczące działalności bibliotek szkolnych, opracowane przez Sekcję Bibliotek Szkolnych i Centrów Zasobów Informacji IFLA w 25. rocznicę jej powstania (*The IFLA/UNESCO School Library Guidelines*)². Precyzują one misję i politykę biblioteki szkolnej. Wśród wielu ważnych ról biblioteki za najbardziej znaczące uznaje się w tym dokumencie wpojenie umiejętności uczenia się przez całe życie oraz przygotowanie do roli odpowiedzialnych obywateli. Formułuje się tam najlepsze rozwiązania dotyczące programu pracy biblioteki szkolnej, jej działalności szkolnej i pozaszkolnej, kontaktów z dyrekcją, nauczycielami i uczniami oraz rodzicami. Zawarty w wytycznych *Modelowy program kształcenia umiejętności informacyjnych oraz uczenia się* jest przykładem wzorcowego, jakościowego standardu tych umiejętności, który można zastosować w każdej szkole, niezależnie od szerokości geograficznej. Jest on też swego rodzaju programem wytyczającym kierunki działania każdej biblioteki szkolnej, a zwłaszcza wypracowywania umiejętności budowania wiedzy z informacji, samodzielnego uczenia się, skutecznego pracowania w grupie, wykorzystywania informacji i technik informacyjnych w sposób odpowiedzialny i etyczny.

Biblioteka dla każdej szkoły

W kwietniu 2010 r. przedstawiciele IASL (International Association of School Librarianship), ENSIL (European Network for School Libraries and Information Literacy) i sekcji bibliotek szkolnych IFLA, na stronach internetowych IASL, ogłosili proklamację pt. *A Library for Every School! (Biblioteka dla każdej szkoły!)*³. Jej postanowienia zaleca się włączać do narodowych dokumentów, standardów i programów. Dokument ten, opierając się na wynikach badań naukowych i doświadczeniach praktyków, wyraźnie precyzuje znaczenie bibliotek szkolnych, rolę, jaką mają do spełnienia, a jego sygnatariusze zwracają się w ten sposób do rządów państw, władz edukacyjnych, mediów, wszystkich przedstawicieli i organizacji społecznych, które decydują w sprawach bibliotek. Postanowienia proklamacji mówią, iż:

---

¹ IFLA/UNESCO Manifest Bibliotek Szkolnych. W: *IFLA* [on-line]. 22 April 2009 [Dostęp 19.08.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://archive.ifla.org/VII/s11/pubs/polish.htm>.

² *IASL* [on-line]. [Dostęp 19.08.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.iasl-online.org/>.

³ Pełny tekst proklamacji znajduje się pod adresem: <http://www.iasl-online.org/>.

1. Biblioteki szkolne wpływają pozytywnie na zwiększenie osiągnięć edukacyjnych uczniów. Wspomagają i stymulują uczenie się oraz indywidualny rozwój.
2. Wartości i korzyści płynące z funkcjonowania bibliotek szkolnych są uniwersalne. Potwierdzają to badania wielu instytucji i organizacji przeprowadzone w różnych częściach świata.
3. Bibliotekarze szkolni pomagają radzić sobie w świecie informacji, kształcenia się przez całe życie, rozwoju nauczania na odległość, olbrzymiej różnorodności mobilnych nośników cyfrowych, zasobności Internetu (określanego jako „tsunami informacji”).
4. Biblioteki szkolne i ich pracownicy wspomagają nauczanie, głównie poprzez nierozdzielne związki informacji z komunikacją i kształcenie informacyjne.
5. Zjawisko wykluczenia cyfrowego zawsze ma swoje korzenie i powody społeczne, zwłaszcza edukacyjne, w tym brak kontaktów z biblioteką w szkole.
6. Informacja i wszystkie operacje z nią związane, przestają być we współczesnym świecie domeną bibliotekarzy, którzy w porozumieniu z nauczycielami tworzą „learning triumvirate alliance”, który uwzględniać będzie naukę tego jak korzystać z biblioteki podczas procesu uczenia się, jak wykorzystywać nowe technologie i media.
7. Nie wystarczy zgodzić się na funkcjonowanie bibliotek szkolnych na miarę i możliwości budżetowe gminy czy szkoły, zgodnie z ich uznaniem. Nawet jeśli dotychczas takie rozwiązanie wystarczało, w opinii sygnatariuszy tej proklamacji, jest to obecnie bardzo niebezpieczna i krótkowzroczna strategia, której nie powinno się naśladować.

W podsumowaniu przywołuje się postać nauczyciela bibliotekarza — profesjonalisty wyposażonego we wszystkie niezbędne w tej pracy umiejętności, które nabył w trakcie specjalnych, akredytowanych form kształcenia. Jego działalność — w nowoczesnym, multimedialnym centrum informacji — jest absolutnie kluczowa dla społecznego i ekonomicznego rozwoju każdego kraju. Tak więc potrzeba funkcjonowania biblioteki w każdej szkole, do poziomu średniego włącznie, z pełnoetatowymi, wykształconymi pracownikami — specjalistami z zakresu informacji — jest obecnie w międzynarodowym środowisku bibliotekarzy postrzegana jako wymóg i warunek prężnego rozwoju społeczeństw w XXI w. w kontekście społeczeństwa globalnej informacji.

Jaka biblioteka szkolna?

Ostatnio opublikowane dokumenty dotyczące funkcji i zadań bibliotek szkolnych, np. wytyczne IASL z 2012 r. pt. *What is a school library?*⁴ mówią o tym, że misja i cel działania bibliotek szkolnych powinny być jasne nie tylko dla środowiska bibliotekoznawczego, ale przede wszystkim edukacyjnego i wszystkich osób, które o edukacji decydują na szczeblach centralnym i lokalnym — decydentów. Specyficzne funkcje bibliotek szkolnych polegają (w myśl tego dokumentu) na:

---

⁴ What is a school library? W: IASL [on-line]. [Dostęp 19.08.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.iasl-online.org/files/sig-...>

1. promowaniu zamiłowania do czytania,
2. zapewnieniu realizacji programów nauczania (materiały, metody),
3. wspomaganiu procesu nauczania i uczenia się (materiały, metody),
4. kształceniu w zakresie kompetencji informacyjnych i medialnych (*information literacy, media literacy*),
5. promowaniu umiejętności pisania i czytania (*literacy*) we wszystkich formach, dla przyjemności, w czasie wolnym, bo wpływają one ostatecznie na jakość życia człowieka.

Biblioteki szkolne towarzyszą dziecku w najważniejszym dla formowania się zamiłowań i zainteresowań czytelniczych okresie życia i edukacji informacyjnej, są pod ręką, a bibliotekarz jest pedagogiem zainteresowanym przyciągnięciem do książki i biblioteki każdego dziecka. Placówki te wspomagają proces uczenia i nauczania całej społeczności szkolnej, są konstruktywnym środowiskiem do nauki, promującym nauczanie oparte na źródłach. Umożliwiają bezpośredni kontakt ze źródłami informacji, proponują usługi wspierające i rozwijające proces kształcenia. Dostarczają wiedzy i doświadczenia z zakresu pedagogiki oraz umiejętności informacyjnych i medialnych. Wykształceni, przygotowani do pracy w bibliotekach szkolnych nauczyciele bibliotekarze posiadają niezbędną wiedzę i umiejętności do prowadzenia bibliotek, świadczenia profesjonalnych usług, wykonywania pracy pedagogicznej.

Mimo zróżnicowanego środowiska pracy, biblioteki szkolne na całym świecie dążą do ulepszenia swojej pracy oraz komunikowania się ze środowiskiem szkolnym. Szczególną uwagę przywiązuje się do współpracy z nauczycielami przedmiotowymi, którzy mają stosować wiedzę i umiejętności wykształcone w bibliotece w codziennej pracy, tak by zamieniać je w sprawności i dobre nawyki informacyjne. Nauczyciele bibliotekarze mają jeden cel: przygotowanie młodych ludzi do samokształcenia, do radzenia sobie w świecie informacji i wiedzy, czerpania korzyści i radości z kontaktu z książką i innymi mediami.

***

Na świecie obserwuje się wiele przykładów standaryzacji pracy bibliotek szkolnych, które opierają się na wytycznych międzynarodowych, uwzględniają jednak również warunki i potrzeby lokalnych szkół oraz bibliotek. Przewodzą w tej działalności bibliotekarze amerykańscy, którzy mają najdłuższe tradycje w ustanawianiu środowiskowych standardów. Efekty ich pracy możemy obserwować na stronach WWW stanowych stowarzyszeń bibliotekarzy i nauczycieli. Specjalnością ostatnich lat stają się badania udowadniające ścisły związek dobrze funkcjonujących bibliotek szkolnych, podejmujących programy edukacji czytelniczej i informacyjnej, z wynikami osiągnięć edukacyjnych uczniów w zakresie różnych przedmiotów nauczania oraz kluczowych kompetencji, nie tylko w USA⁵. Daje to bibliotekarzom mandat do dalszych działań, starań

---

⁵Np. CURRY, L.K., SCHWARZ, B. How Pennsylvania School Libraries Pay Off: Investments in Student Achievement and Academic Standards. W: ERIC [on-line]. [Dostęp 19.08.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://goo.gl/PwA9p3>;

o granty i środki finansowe na konkretne wzbogacenie biblioteki i jej zbiorów bibliotecznych oraz organizowanie różnego rodzaju form edukacyjnych wspierających proces dydaktyczny i indywidualne pasje dzieci i młodzieży, popularyzujących książkę i czytanie, pogłębiających umiejętności informacyjne oraz pozwalających uczniom (i nauczycielom) na spędzanie w bibliotekach miłych chwil wytchnienia i relaksu. Wszystkie bowiem próby poprawy i rozwoju bibliotek szkolnych są potrzebne, a nawet konieczne, są inwestycją w edukację i jakość życia przyszłych pokoleń.

Niestety, u nas nie bada się takich zależności, a polscy nauczyciele bibliotekarze wciąż muszą walczyć o utrzymanie przy życiu bibliotek szkolnych. Ostatnia akcja „Stop likwidacji bibliotek” (I połowa 2013 r.), towarzysząca sprzeciwowi środowiska edukacyjnego i bibliotekarskiego wobec planów likwidacji bibliotek szkolnych i ich łączenia z bibliotekami publicznymi, pokazała jednak, że nie są one obojętne również nauczycielom i rodzicom, a społeczna świadomość znaczenia obecności książki i biblioteki blisko procesu dydaktycznego jest wciąż duża⁶. Nawet jeśli wynika ona tylko z tradycji i przyzwyczajenia, a biblioteki szkolne nadal kojarzą się raczej z wypożyczalniami lektur szkolnych niż dobrze wyposażonymi centrami informacji — czas je zmienić. Wielu bardzo dobrze przygotowanych do pracy polskich bibliotekarzy szkolnych doskonale wie jak to zrobić. Z zielonym światłem Ministerstwa Edukacji Narodowej i niezbędnymi do tego celu programami wspierania rozwoju bibliotek w szkołach również u nas na pewno to się uda.

Bibliografia:

1. *A Library for Every School!* [on-line]. [Dostęp 19.08.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.iasl-online.org/>.
2. *Biblioteki szkolne. Wytyczne IFLA/UNESCO*. Oprac. przez T. P. Sætre and G. Willars. Tłum. E. B. Zybert i M. Kisilowska. Warszawa: Wydaw. SBP, 2003. ISBN 83-87629-97-9. IFLA/UNESCO Manifest Bibliotek Szkolnych. W: *IFLA* [on-line]. 22 April 2009 [Dostęp 19.08.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://archive.ifla.org/VII/s11/pubs/polish.htm>.
3. *Standardy biblioteczne. Wzorce i doświadczenia Unii Europejskiej*. Warszawa: Wydaw. SBP, 2003. ISBN 83-89316-18-8.

SMALL, R.V., SNYDER, J., PARKER, K. The Impact of New York's School Libraries on Student Achievement and Motivation: Phase I. W: ERIC [on-line]. [Dostęp 19.08.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://eric.ed.gov/?q=SMALL+R.+V.%2C+...>;

SMALL, R.V., SNYDER, J. The Impact of New York's School Libraries on Student Achievement and Motivation: Phase II --In-Depth Study. W: ERIC [on-line]. [Dostęp 19.08.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://goo.gl/A1TZov>;

SMALL, R.V., SHANAHAN, K.A., STASAK, M. The Impact of New York's School Libraries on Student Achievement and Motivation: Phase III. W: ERIC [on-line]. [Dostęp 19.08.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://goo.gl/xDB5QF>;

HOVENDICK, F.B., CURRY, L.K., ZETH, L. School Librarians Continue to Help Students Achieve Standards: "The Third Colorado Study (2010)". A Closer Look. W: ERIC [on-line]. [Dostęp 19.08.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://goo.gl/3ExsYs> i inne,

np. zebrane na stronie IASL pt. School Libraries Make a Difference to Student Achievement. W: IASL [on-line]. [Dostęp 19.08.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.iasl-online.org/advocacy/make-a-difference.html>.

⁶ Pierwsza część tego tekstu została wykorzystana we wspomnianym proteście, jako przykład funkcjonowania bibliotek szkolnych na świecie: <http://www.stoplikwidacjibibliotek.pl/dokumenty.php>.

4. *What is a school library? August 2012. International Guidelines. Report prepared by the Research Team, Research SIG, International Association of School Librarianship (IASL)* [on-line]. [Dostęp 19.08.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.iasl-online.org/files/sig-....>.
5. CURRY, L.K., SCHWARZ, B. How Pennsylvania School Libraries Pay Off: Investments in Student Achievement and Academic Standards. W: ERIC [on-line]. [Dostęp 19.08.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://goo.gl/PwA9p3>.
6. SMALL, R.V., SNYDER, J., PARKER, K. The Impact of New York's School Libraries on Student Achievement and Motivation: Phase I. W: ERIC [on-line]. [Dostęp 19.08.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://eric.ed.gov/?q=SMALL+R.+V.%2C+....>
7. SMALL, R.V., SNYDER, J. The Impact of New York's School Libraries on Student Achievement and Motivation: Phase II --In-Depth Study. W: ERIC [on-line]. [Dostęp 19.08.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://goo.gl/A1TZov>.
8. SMALL, R.V., SHANAHAN, K.A., STASAK, M. The Impact of New York's School Libraries on Student Achievement and Motivation: Phase III. W: ERIC [on-line]. [Dostęp 19.08.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://goo.gl/xDB5QF>.
9. HOVENDICK, F.B., CURRY, L.K., ZETH, L. School Librarians Continue to Help Students Achieve Standards: "The Third Colorado Study (2010)". A Closer Look. W: ERIC [on-line]. [Dostęp 19.08.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://goo.gl/3ExsYs> i inne.
10. School Libraries Make a Difference to Student Achievement. W: IASL [on-line]. [Dostęp 19.08.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.iasl-online.org/advocacy/make-a-difference.html>.